

Referințe critice și recomandări:

Alexandru Olaru, George Sorescu, George Popescu, Marius Ghica, Lucian Cherata, Alexandru Spînu, Dumitru Micu, Emil Mladin, Marian Barbu, Mariana Medrega, Mircea Canțăr, Gabriela Mladin, Gabriela Păsărin, Mircea Pospai, Dan Lupescu, Ovidiu Ghidirmic, C. M. Popa, Ioana Pârvulescu, Tudor Nedelcea, , Alex Cetățeanu s.a.

Spicuim:

„După atâtea romane-maculatură apărute până în 1989 și făcute întru proslăvire colectivizării în România, a venit vremea să se spună adevărul despre un proces de o brutalitate împinsă în nefiresc, cu consecințe pe care acest popor le va resimți – nu numai în perimetrul rural - decenii la rând. Blesteme, al lui Nicolae Bălașa, este un roman al demascării. [...] Cartea are caracter de document; decupând Blestemele, un regizor ar putea realiza destul de lesne un film grotesc.” Luceafărul nr 9/miercuri 8 martie 1995 .

„Romanul lui Nicolae Bălașa, Pe apa sâmbetei, evocă cu har epoca încărcată de neliniști majore, ce au încercat țărănimea din țara noastră, prilejuite de acea colectivizare forțată care a dus populația sătească la sapa de lemn, la sărăcie, la mizerie. [...] Romanul nu este confecționat ad-hoc, imediat după revoluție, ci este elaborat cu mult timp înainte. Nu a putut apărea atunci, căci reprezintă drama colectivizării țăranilor, ce constituie un document al unor triste evenimente ce au răpit dreptul la proprietate, la muncă, la viață, a sătenilor aproape o jumătate de veac.

Cu toate aceste implicații politice inerente, romanul Pe Apa Sambetei este scris de un cunoscător adevărat al acelor vremuri, este o opera literară, cu reale calități literare, expresive și tehnice ce filiază un nou Marin Preda” recomandare, Prof. univ.dr Alexandru Olaru

*

„În romanul Blesteme –autor Nicolae Bălașa – totul este intuit și construit din interior. Actul contemplării esențelor vizează comunitatea noastră rurală, prinsă într-un moment de inumană degradare fizică și morală. Colectivizarea cu pauperizarea și siluirea țăranilor. Un infern dantesc răsturnat, tipologii complexe, banale în aparență, evoluând împrevizibil; momente și tensiuni care pun în cumpănă concepte tradiționale. Am putea conchide: disoluție și tragism la tot pasul–ubicumque locorum” coperta a IV-a a cărții Prof. univ.dr. George Sorescu

„După anul 2000, prozatorul Nicolae Bălașa, de acum, absolvent al Facultății de Filosofie-Sociologie (cu un doctorat în Științele Politice, Filosofie, și Științele Comunicării, din cadrul Universității de Vest, din Timișoara, în 2005) schimbă registrul stilistic. Și pentru faptul că acumularea de idei, concepte, limbaje specializate îl impinge spre romane - dezbateri, suculente în transgresarea mesajelor, fără a renunța în vreun fel la... poveste, formă colocvială abandonată inexplicabil de mulți confracți contemporani. [...] În romanul Mătăniile Alexandrei (2008), scriitorul n-a părăsit persoana întâi, ba aș zice că i-a mărit orizontul de substituie, spre ipostaze gen „trestie gânditoare”. Personajul în cauză se numește Alexandra, pe care Nicolae Bălașa o surprinde în complexitatea devenirii ei, de la abandonul într-un cămin de copii ai nimănui, până la maturizarea firească-socială și profesională, pe parcursul căreia cunoaște numai dezamăgiri, suferințe, nedreptăți și pedepse greu suportabile. Este aici un drum al crucii, o golgotă fără explicații, într-o societate care se dorește democratică, deschisă valorilor umane.[...] Fiind o scriere de acțiune, romanul înaintează plăcut, adesea captivant, după o formulă cinematografică. Pentru aceasta însă, prozatorul utilizează o gamă variată a dialogului, a vorbirii directe dar și indirecte, ori indirect libere, toate constituind acel autenticism, apanajul prozei de bună factură, maturizat european, după Primul Război Mondial. [...]

Idee, text, subtext, inducție și deducție, concepte și categorii, stil și sintaxă modernă – toate se găsesc cu asupră de măsură în romanul Mătăniile Alexandrei de Nicolae Bălașa.” Prof univ dr. Marian Barbu, Lamura nr 10 -12-13 Oct-Nov-Dec. 2008 și Marian Barbu, Trăind printre cărți, vol V, Ed. SITECH, 2006, Craiova .

AUTENTICITATE ȘI REFLEXIVITATE ÎNTR-UN ROMAN ACTUAL

După o experiență narativă circumscrisă matricei rurale (prin romanele Blesteme – 1995 și Pe apa Sâmbetei – 1997), profesorul Nicolae Bălașa a tipărit, în 2006, un alt tip de scriere – Puntea frântă și căderea spre niciunde.

Orice s-ar spune, în cazul multor scriitori ai lumii , chiar și atunci când imaginarul dominant sălășluiește într-un supranormal ori într-un absurd controlat, experiența de viață proiectată într-un atare spațiu, transpare totuși, dar... literar.

Al treilea roman al lui Nicolae Bălașa (n. 4 martie 1956) este prin excelență autobiografic, scriitorul desfășurând un c.v. după toate prerogativele unei proze de analiză. De aceea, relatarea și în mare parte povestirea la persoana întâi dau textului nu numai autenticitate, ci și o credibilitate, păstrată în doze suficiente de estetic admirabil.

Lectorul de astăzi, de la Facultatea de Filosofie – Sociologie din Craiova, al cărei absolvent este din anul 2000, își privește retroactiv perioada de inginer pe șantierul uzinelor Olcit, din Craiova. Doar ce primise repartiție de la Facultatea de Utilaj Tehnologic din București și ca orice fiu al comunei Bulzești (Dolj) – și nu numai - trebuia să-și schimbe statutul socio-profesional, în sensul cel mai bun cu putință. Ei bine, intrat în „apele muncii” după 1980, tânărul harnic și visător, încărcat de proiecte și proiecții, cunoaște semnele iubirii și ale lărgirii orizontului de existență, fără să atingă în vreun fel performanțe, dar nici să se resemneze cumva.

Cum în România de „ieri”, politizarea excesivă transformase pe om într-un mijloc de muncă animalică, prin tot felul de criterii ale supușilor – de la cei din cece, până la organizațiile de bază din întreprinderi și instituții, ori „comandirii” din ceapeu sau semeteu, - tânărul inginer se vede debusolat în fața unei paranoia propagandistice fără precedent.

Cu toate că nu devine un dizident de marcă, tânărul ține la demnitatea lui de gândire și caută mai întâi să înțeleagă malaxoarele roșii, resorturile prin care acestea țineau să anuleze, să strivească orice inițiativă sau, Doamne ferește, vreo propunere care nu mergea cum bătea vântul. Momente de un realism crud, atingând naturalismul zolist, descoperim în scenele care prezintă vizita unui mare demnitar din ceceu la uzinele de mașini amintite. De la anunțarea vizitei, cu trei săptămâni înainte, - ca în basme cu venirea zmeilor spre casă, aruncând buzduganele, ca însemn de certificare a adevărului – și până la finalizarea ei, zeci și sute de oameni, mașini, macarale, dragline, măhuri de paie și nuiiele, toate forfotesec într-o sarabandă greu de închipuit.

De la curățenie, până la materialele de propagandă, însoțite de statistici, mai întotdeauna nerealiste, prezentările lui Nicolae Bălașa se derulează dinamic și memorabil. Autorul, care și-a susținut teza de doctorat – Comunicare și înțelegere, în 2005, la Facultatea de Științe Politice, Filosofice și Științele Comunicării din cadrul Universității de Vest , din Timișoara – apasă corect pe sistemul de propagandă comunistă printr-un tipic de coerciție instaurată legal și confortabil : partidul (cu toate încrengăturile de structură), securitatea (cu

diviziunile văzute și nevăzute), miliția. Altfel spus, triumviratul puterii avea misiunea de a aduce la ascultare și supunere pe toți și pe toate.

În periplul existențial al autorului, devenit peste timp spirit reflexiv, se strecoară dizidentul (Stan Dumitru) care, deși își întemeiază o familie (Maria, soție, Cristina și Nicolae – fii), nu poate să accepte bălăcăreala politică din jurul său. De la impiegat de gară, descoperit pentru ...anticomunismul său, ajunge din ce în ce mai rău, până când, securiștii, plictisiți de „vorbele grele” pe care Dumitru le profera, îl expulzează în America. În schimb, presiunea unui ofițer acoperit asupra Mariei ia calea delațiunii, femeia obligându-se a da note informative despre ceea ce Dumitru îi scria de peste ocean. Totul culminează cu două acte samavolnice de viol. Atât mama, cât și fiica nu pot încropi un proces de dare în vileag a acestor crime, iar Dumitru află și se hotărăște să revină în țară ca să-și apere demnitatea familiei. Numai că venind Evenimentele din Dec. ' 89, întoarcerea lui îi este fatală. Băiatul a fost împușcat, iar el, Stan Dumitru, este găsit mort lângă calea ferată, aproape de aeroportul din Timișoara.

Așa ar arăta „creșterea și descreșterea” unei direcții narative care se întretaie ingenios, motivat, cu biografia autorului, cu lungile dar persistentele căutări de clarificare a poziției sale în societate, de formare a unei familii, cu o ființă dragă (Beatrice) din satul său matricial.

Pentru această direcție narativă, autorul se dedublează inteligent și pune în joc toată știința scrierii unei proze psihologice de o sinceritate translucidă. Devenit personaj, scriitorul se analizează poliedral, paginile rezervate sieși sunt scrise ca și când ele trebuie atribuite altcuiva.

Alternanța vede suflet, conștiință, gândire, atitudine, hotărâre și sentimente de îndrăgostit care știe să dăruiască aproapelui tot ceea ce îi lipsește. Ideea de stabilire și statornicire în cuplu prinde viață fermecătoare în popasuri de mediu și spațiu. Începând cu familia iubitei, regăsită la nivelul unchilor săi, intelectuali cu prestanță, în Craiova, București și în lume, dar și a inginerilor, maiștrilor de pe șantier. N-am cunoștință că vreun alt scriitor (oltean sau nu) să fi încropit prezentări cu atâtea detalii din zonele de lucru „heirupist” ale Olteniei – Segarcea, Calafat, Tr. Severin. Și, deductibil, din Craiova. Aici, spiritul de documentar provocat de textul literar al lui Nicolae Bălașa are așa concretețe, ca și o dispunere „curgătoare” de fapte, cu un comentariu aferent, încât lectura romanului devine seducătoare, acaparantă. Romancierul știe să ofere acea picătură de interes ca unul care a trăit în „miezul unui ev aprins”. El nu cere credibilitate; dar parcă, în subtext, le spune celor tineri „citiți și luați aminte”.

Cu toate că Nicolae Bălașa rămâne un ortodox convins, el nu devine bigot, deseale sale popasuri în biserici sau în fața lor, cu precădere în perioada când Beatrice era internată în spital, știe să fie un suflet caritabil în cazul familiei Dumitru, a cărei religie era catolică. Dorința de a avea și el urmași, îi îndreaptă mai mereu pașii spre cei doi copii – Cristina și Nicolae, arătându-le sprijinul său paternal.

Pe parcursul romanului (308 pagini), Nicolae Bălașa lasă prezentări de efigie pentru unii oameni de la uzină, mai ales în partea lor tehnică, de corupție și libidou fără să le pese de cei mulți (vezi Tomacu, Constantinescu, Clara). Dar și despre activiștii locali, despre micimea profesională a actului medical din Craiova în raport cu generozitatea și calificarea celor din Capitală.

Există în volutele epice ale lui Nicolae Bălașa desfășurat un realism stenic, psihologic, împletit cu știința filozofării pe cazuri clinice provocate de regimul social. De aceea, prevalează în titlul romanului cuvinte categorice, cu sensuri radicale, de ghilotină – frântă, cădere, niciunde.

La urma urmei, viața însăși este văzută ca o punte, dinspre naștere către un sfârșit. Acesta însă nu rămâne sinonim cu ...moarte. Acel locativ niciunde îi apare autorului nefericit pentru anumite destine care nu s-au împlinit în proiecția lor genetică. Întrebarea firească apare abia după închiderea ultimei file a cărții – cine e de vină ? Dacă toți ne naștem egali – principiu crucial în doctrina iluministă – de ce pe parcursul dezvoltării societății, nu suntem lăsați să ne trăim viața conform unor standarde zgomotos afișate ? Tocmai aici, la subțioara timpului, când fractura vieții ne adâncește în tribulații și avataruri, a venit prozatorul Nicolae Bălașa și relatează despre amestecul pluriform al vieții unor oameni, obligați să suporte jugul politic fără să și-l fi dorit vreodată.

Oricum, noul roman al prozatorului se arată o structură rotundă, alcătuită după toate cerințele teoretice ale acesteia, fiind o depoziție gravă, responsabilă despre un timp revolut. Parcă autorul ne arată că nu e bine să ne despărțim de trecut rânzând.

Romanul are o vizibilă patină de tristețe pentru toți aceia care n-am scăpat de tăvălugul unui „ieri” incomparabil. Și nu întâmplător, Nicolae Bălașa contrapune exemplar – nu de puține ori – limbajului politizat al „timpului roșu ” un altul de o vulgaritate sadea, întâlnit ca o pânză freatică pe toate șantierele timpului. Din acest unghi al semanticii, prozatorul știe excelent ce-nseamnă proprietatea termenilor, fluxul și logica acestora în comunicare. Nota solemnă a exprimării se regăsește cu asupră de măsură în modernele tonalități ale analizei de conștiințe și psihologii derutate.

Marian Barbu

21 oct.2006

„ACVARIUL CU FÂȚE“ –

un roman metaforă

În anii care s-au scurs, înainte și după Revoluție, pe-alocuri, dezolări în ariile epicii românești. Posibilități de realizare există, dar un nivel estetic, necesar, în arta unor reprezentări, se impune. Vocațiile scriitorilor noștri din perioada interbelică ne fascinează și lasă loc pentru reflecții nu lipsite de optimism. Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu ș.a. captivau pe cititor prin ineditul evocării și prin logos. Pe parcurs, am fost martorii fluturării unor doctrine și unor opresiuni ideologice. Artă era încătușată !

Un impuls daimonic, în acest domeniu, în ultimul timp, îl întâlnim la prozatorul Nicolae Bălașa. Doctor în filosofie, autor al câtorva romane – Blesteme, Pe apa sâmbetei, Puntea frântă și căderea spre niciunde, Mătăniile Alexandrei, Vămile apocalipsei – și a două cărți cu caracter științific, Organizarea și funcționarea mass-media în Oltenia, Comunicare și înțelegere – Nicolae Bălașa, în Acvariul cu fâțe se dovedește un real talent.

Un roman-metaforă în care prozatorul propune largi deschideri în structurile societății românești postbelice și post-revoluționare, cuprinzând reflecții grave asupra condiției omului în societatea modernă. Acvariul cu fâțe este romanul unui artist al cuvântului menit să dezvăluie, în tablouri și inedite imagini, adevăruri vizând existența noastră cotidiană.

Pe de altă parte, autorul, „un laudator tempora actis“ (evocator al faptelor trecute), pe de alta, personaj implicat în trăiri erotice, politice și sociale, martor în fața istoriei pe care o intuiește sub semnul unor reflecții filosofice.

Acvariul cu fâțe, spuneam, este o metaforă gravă, tragică, a existenței umane din zonele arealului carpatin și ale Pontului Euxin. Nu a fost totdeauna așa ! Evenimentele se succed ! Aceeași realitate poate fi reținută în sfera artei, în mod diferit. „Controversia et saussورية“ – spuneau scriitorii latini – același subiect văzut în mod diferit. Verosimilul, în accepția aristotelică, trebuie să se afle într-o operă de artă, în mod diferit.

Eroul, Ștefi, originar din Bulzeștiul Doljului, este prezent în câteva ipostaze : elev la Craiova, student la București, bursier în Rhodos (Grecia), implicat în relații erotice – iubește pe Elena – martor al unor evenimente derulate în medii citadine și în satul natal. Evoluând deci în aceste zone, bântuite de ostilități și conjuncturi, el se confruntă conceptual, cu realități

nebănuite. Citadinii nu se mai regăsesc în noianul de lozinci pulverizate în limbaj convențional. Peste tot, rostogoliri de măști și de false concepte politice. Țăranii, legați încă de tradiții sănătoase, rămân la fel de dezorientați și sceptici. Ei afișează încă bunul simț, sunt ponderați. În limbajul lor se strecoară încă ecouri ale unor aforisme arhaice.

O tipologie complexă: Leonora, gazda lui Ștefi, femeie echilibrată, marcată și ea de regimurile opresive, Elena, eroina principală, cu erosul și naivitățile vârstei, Gheorghe, tatăl Elenei, prin intermediul căruia se deschide o ușă spre lumea lui Hipocrat (medicală), Gogu, bunicul Elenei, țăranul înțelept și protector; activiștii Bolboroș, Tropăneață, Bircă, Marțafoi, nepoții Leonorei, cu maniere ascunse, marcate de vicii, profitori ai contextului istoric.

Eroii se regăsesc în același acvariu. Drama celor doi tineri – Ștefi – Elena (tip feminin cu o etică sănătoasă), își găsește expresia în acest complex existențial. Sunt generate situații ce barează atât erosul, specific vârstei, cât și tendințele de realizare a unui ideal. Idilă în timp cu sfârșit elegiac! În alt plan, în final, imprevizibilul tragic. Povestea de dragoste în roman pare să stârnească ecouri în urbe, motiv întâlnit la Coșbuc:

„Te-am strâns, sărutându-te, Radă,
Târziu într-o noapte de-april,
Azi mai fiecare copil
Ne caută iubirea pe stradă.“

(Romanță după un cântec grecesc)

Avem senzația că, parțial, ne-am putea regăsi și în structura tulburătorului poem al lui Edgar Allan Poe, *Anabel Lee*:

„Trăia – câți ani s-ar fi scurs de-atunci oare?
Lângă țărmul acelei împărății –
O fecioară trăia pe lume, pe care
Numiți-o, pe numele ei: Anabel Lee!
Și mândra fecioară trăia ea de dragul
De a-mi fi mie dragă și de-mă-ndrăgi.“

(v. Marin Sorescu, *Jurnal: Romanul Călătoriilor*, Edit. Fundației Marin Sorescu, București, 1999, p. 35.) Îndepărtate paralelisme tematice!

Nicolae Bălașa stăpânește arta derulărilor scenice, a dialogului vioi și a portretului realizat prin logos și mișcare. Reflecțiile lui, cum am mai spus, sunt grave și mereu deschise

către alte orizonturi de gândire. În plăsmuirea lui epică, imaginar, omenirea se află într-un uriaș acvariu – un dat universal, care lasă loc pentru eliberări și împliniri. Autorul? Un neoromantic cu alte modalități de revoltă, gândire și expresie.

GEORGE ȘT. SORESCU

“Cu, sau fără conștiința valorii sale, Nicolae Bălașa (îți scapă ușor printre degete), dacă-l întrebi, îți răspunde mucalit, într-o doară: „...cineva tot trebuia să consemneze și timpurile astea!”; (gândul îmi fuge la Brâncuși. Asemenea era și Maestrul!). Alteori, pus pe glume, când ironic, când grav, tot el: cică ar scrie „să le dea de lucru astora, care se ocupă cu filosofia sau sociologia culturii, că prea au rămas la stadiul de numărare picioarelor orățăniilor de prin curțile oamenilor, și li s-a chircit creierul”. Când devine mai serios, ne amintește întrebările kantiene („Ce pot să știu?”, „Ce pot să fac?”, „Ce pot să sper?”) și, cu zâmbetul pe buze, îți spune: „cărțile mele sunt adevărate istorii etapizate ale poporului român. Orice om, normal la cap, pune mâna pe ele și vede de unde vine, adică din ce se trage, și stabilește încotro o ia, că speranțe, aici în colțul ăsta de lume, sunt, dar, fără fond, și nu țin loc de cârmă!”

În urmă cu doi ani, atunci când au lansat (tot împreună, ea, „Vârtej șoptitor timpului”, el, „Mătăniile Alexandrei”), Nicolae Bălașa a pledat pentru redarea dimensiunii umane, apelând la poveste, „singura”, din punctul său de vedere, „imanență pe pânza vremurilor”. „Nu ai o poveste a ta, și mai ales una care să dăinuie, nu ești! Vezi, !-zice el - Socrate nu a avut palate, nici mașini de lux și nici femei frumoase, dar a spus: „știu că nu știu nimic!”; a băut cucută, crezând cu tărie în ceva, și-l pomenește filosofia de peste 2500 de ani! Și câți alții de aici înainte!”

Una peste alta, „Acvariul cu fâțe”, un roman-metaforă, repune în discuție determinismul ca și concept filosofic, amintindu-ne că trăim într-un „imens acvariu”, în care suntem niște biete fâțe.

Dincolo de idee, în romanul „Acvariul cu fâțe”, se conturează o poveste de dragoste (a cărui început este în ziua de 22 Decembrie 1989, în consecință, evenimentele de atunci le aveți în vârful degetelor), comparabilă cu marile povești ale lumii, în literatura contemporană și nu numai. Și, ca să nu fiu acuzată că fac afirmații gratuite, v-aș aminti pe Coelho cu romanul

Veronika, pentru că tot e un autor la modă, tradus pe oricare meridian (ICR „traduce” falusuri și tot din ăstea trimite la expoziții, în lume, de parcă doar popor de falusuri am fi!).

Dar, pe de altă parte, dacă suntem sinceri cu noi, perspectivele de abordare dau năvală. Romanul „Acvariul cu fâțe” poate fi la fel de bine cotate ca roman politic, roman social etc. Într-un cuvânt, este un roman în care se cuagulează totul spre definirea omului, a libertății și demnității lui de a fi. Ce ne spune autorul în legătură cu această splendidă carte, despre care mie îmi vine să spun, fără a exagera, că egalează romanul românesc interbelic, în perioada sa clasică? „Citiți-l și voi, că nu se poate să nu rămâneți cu ceva în cap! În concluzie, n-o să mă înjurați degeaba!”

Dacă l-am lăsa pe Nicolae Bălașa, măcar o clipă, deoparte, (cu mare grijă că dispăre cât ai bate din palme), rămâi cu Beatrice Silvia Sorescu, un fel de frântură a copilăriei, în acest ultim volum pentru cei mici. Aici, în „Din basme coborând spre noi”, autoarea vibrează mai ceva decât trestia gânditoare a lui Pascal, la adierea amintirilor.

Ce să mai spunem? A fost și anul acesta așa cum a fost! Dar țineți minte! În acest an, 2009, a apărut și „Acvariul cu fâțe” și din „Basmă coborând spre noi!” Autorii? Beatrice Silvia Sorescu și Nicolae Bălașa „Doi nebuni”, dintre „nebunii frumoși” ai Craiovei! De ei, cu siguranță, vom mai auzi! În rest, ce mai contează? Parcă mi-a mai venit sufletul la loc și vă spun tuturor: La mulți ani! Lor, în primul rând.”

Mariana Medrega,

„Timpul”

nr

509/2009,

<http://www.timpulgi.ro/arhiva/509/cultura.htm>

Sub puterea cuvântului

*Nicolae Bălașa nu se află la prima carte pe care o publică. Experiențe, încercări și reușite își găsesc expresia în volumele anterioare: *Blesteme*, Editura „Spirit Românesc”, 1995, Craiova; *Pe apa Sâmbetei*, Editura „Horion”, 1998, Craiova; *Organizarea și funcționarea mass-media în Oltenia*, Editura „Spirit Românesc”, 2000, Craiova; *Comunicare și Înțelegere*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2005; *Puntea frântă și căderea spre niciunde*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2007; *Mătăniile Alexandrei*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2008., *Vămile apocalipsei*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2009, *Acvariul cu fâțe*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2010; *Viața ca iluzie și clipa ca destin*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2011, *Preț pe dispreț*, Editura Măiastra,*

Târgu-Jiu, 2011; Sub semnul întrebării. Altfel spus, autorul are deja publicate șapte romane, două cărți științifice - una dintre ele, Comunicare și Înțelegere, o variantă a tezei de doctorat -, o piesă de teatru și un volum de eseuri.

Primele două romane, Blesteme și Pe apa Sâmbetei, scrise înainte de 1989, au văzut lumina tiparului suficient de târziu, întrucât, între paginile cărților, stătea drama provocată de regimul comunist chiar de la începuturile ființării sale, ființare pliată pe răul social, pe expropriere: naționalizare și apoi colectivizare, cu alte cuvinte pe scoaterea omului din cursul firesc al vieții și al istoriei. Nu întâmplător scria Alexandru Spînu în Luceafărul, nr.9, din 8 martie, 1995: „După atâtea romane maculatură, apărute până în 1989 și făcute întru proslăvirea colectivizării în România, a venit vremea să se spună adevărul despre un proces deo brutalitate împinsă în nefiresc, cu consecințe pe care acest popor le va resimți – nu numai în perimetrul rural – decenii la rând. Blesteme este un roman al demascării [...]. Cartea are caracter dedocument; decupând Blestemele, un regizor ar putea realiza destul de lesne un film grotesc”.

Revenind, fără a părăsi acest tip de abordare literară, trebuie spus că romanul lui Nicolae Bălașa se detașează de canoanele clasice ale acestui gen. Deși crede în poveste, după cum singur mărturisește în prefața volumului Mătăniile Alexandrei - din perspectiva sa, „măreția omului ar sta tocmai în puterea de a povesti și a se lăsa povestit” – propune cititorului, ca formă de cunoaștere și delectare, după modelul lui Platon, dialogul. Aici, prin dialog, se pun în mișcare personajele, portretistica, apoi acțiunea veșnic pe muchie de cuțit, ce îl ține pe cititor cu sufletul la gură. Mai mult, îl face pe acesta să se simtă contemporan cu lumea cărții, să devină, vrând, nevrând, el însuși personaj al poveștii, poveste permanent pliată pe o perioadă social-istorică a poporului român sau a lumii, în general.

Rezumând, în roman, Nicolae Bălașa culege și patimile, și bucuriile semenilor, le re trăiește la dimensiuni, uneori abisale, apoi le reexprimă spre aducere- aminte, spre confortul mental și sufletesc al cititorului. În singura piesă de teatru publicată până în prezent, Preț pe dispreț, totul stă sub semnul ironiei, comicului (uneori împins spre ridicol, apoi spre tragic), în încercarea de a ne spune că nu totul este în ordine chiar cu noi înșine și cu tot ce ni se întâmplă în jur. Pentru a fi într-o logică a exprimării, pentru ca cele afirmate de noi să stea sub semnul adevărului coerentă și al adevărului, în general, nu putem să nu amintim faptul că aproape obsedat de ideea de comunicare - după Nicolae Bălașa, însuși echilibrul omenirii ar sta sub umbrela cuvântului care zidește și al cuvântului-negociere-înțelegere – autorul elaborează lucrarea Comunicare și Înțelegere. Cu aceasta, Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Filosofie, Științe Politice și Științele Comunicării îi acordă titlul de doctor

înștiințe. Noutatea volumului amintit anterior stă în modalitatea de abordare a comunicării. Cel puțin la nivelul analizei teoretice, autorul propune o abordare triadică a conceptului de comunicare, comunicare-înțelegere-acțiune, convins fiind de faptul că dacă atunci când comunicăm nu se produce cel puțin o mișcare a spiritului, pe care deja să o fi înțeles, actul comunicațional este ratat.

Volumul Sub semnul întrebării este, de fapt, o prelungire a preocupărilor autorului în domeniul comunicării, preocupare exprimată sub forma eseului. Trebuie spus că nici aici Nicolae Bălașa nu respectă canoanele genului. Eseurile sale nu stau sub semnul ironiei lui George Călinescu „eseul, formă de a bate câmpii cu grație”, ci reprezintă un fel de știință a comunicării aplicată pe realități concrete sau pe opere reactualizate prin interpretări din perspective diferite (exemplu, Marin Sorescu și gândirea Samkhya). Sintetizând, și în volumul de față, aproape în fiecare pagină, „cuvântul incizie”, cuvânt care nu dă pace, nu lasă cititorul să vegeteze. Nu lipsește, din această ultimă carte, pamfletul, nu lipsește mai nimic din ce îi este necesar, ca armă, autorului, de a se pune în război cu o lume căreia îi trâmbițează deșteptarea.

Jean Băileșteanu

Un roman-eseu!

Nicolae Bălașa nu se află la un prim experiment epic. Este autorul câtorva romane și eseuri de certă valoare estetică. În ultimul timp - inspirat de miticile muze - Thalia și Melpomene!

În romanul de față, o detașare vizibilă de modelele epice anterioare, tradiționale, în spațiul literaturii române. Epicul, în derulări scenice, voalate, cu tipologii diverse, prezentate de autor, succesiv, într-o vădită manieră critică. Ai impresia că le este necesară doar câte o bolzie în viziunea lui Dante din Divina Comedie (Infernul).

Prozatorul utilizează opinii și aforisme în prezentarea structurilor social-politice, accentul căzând pe degradarea umană, prin incultură, mistificări și vicii, prin „forme fără fond”, la toate nivelele societății (Altele decât cele criticate de către Al. Russo, Eminescu și Titu Maiorescu). Și nu numai atât: categorii sociale fără suport etic, într-o epocă marcată de revoluții tehnice și doctrine eșuate.

*În prezentarea scenică a maladiilor, prozatorul introduce, ici și colo, opiniile unor filosofi antici (Socrate, Platon ș.a.) și moderni (Kant, Schopenhauer ș.a.) ca puncte de reazim, necesare gândirii moderne. Concepte și precepte filosofice și biblice. Ele, în esență, se constituie în pioni de susținere, necesare reflecției și atitudinilor critice. Autorul, peste tot – *ubiquumque lacorum* – rămâne un spirit justițiar.*

*Avem impresia că ni se prezintă un segment dintr-o epopee umană, marcată de tragic – *usque ad finem* – până la capăt. Nu se întrezărește nimic: iluzii și patimi născânde! Aer de epopee tragică! Romanticii întrezăreau totuși o soluție.*

Un roman-eseu ce se impune printr-un bogat fond de idei, valoros, autorul formulând succesiv rechizitorii, eu narator, operând cu disungeri (separă și judecă), spovedanii imagine, cu observații lucide, conceptualizate, bazate pe observații atente și diluate figurat în actul critic. (Toate, incluse obiectiv), tehnica abstragerii („desprinderii din context” și integrării portretelor). Exegetul poate intui aici o vocație aparte în filtrarea esențelor și preluarea lor, figurat, la nivelul tuturor derulărilor critice prozatorul nu fetișizează!

*Nicolae Bălașa este un prozator cu un apreciabil orizont filosofic, un spirit intuitiv, un bun critic, cu aleasă vocație epică. (Prefață la volumul *Lacrimi și bani*, prefață publicată în reviste din țară și din străinătate)*

.....***.....

ESEURI CRITICE

Autor al unor lucrări cu profil umanist, Nicolae Bălașa, doctor în filosofie, dovedește o reală vocație și în domeniul criticii literare. Un impuls narator, o revoltă interioară, având drept bază un larg orizont de cunoaștere, îl situează într-un spațiu fertil configurării unor tablouri de epocă.

Componentele lor? Structuri social-politice, moravuri – tipologii, coduri etice și estetice, unele cu vădite raportări la concepte antice și moderne. O societate cu diverse moduri de existență sugerând, ici și colo, trăiri și imagini de imaginar infern. Autorul nu fabulează, actul critic are motivații autentice, nu își sprijină afirmațiile pe erori și prejudecăți.

Volumul se deschide cu o confesiune – o „spovedanie” în accepție creștină adresată imaginar unor ființe apropiate. Indirect ele par utile unui eventual dialog cu interlocutori de idei. O confesiune, bazată pe cunoaștere amară, legitimă conceptual prin reflecții (de la Aristotel la Heidegger). O existență incertă neumană, fulgerată de neprevăzut și pândită tragic.

Ceea ce surprinde, ab inițio, este însă modul cum autorul stăruie în derulări scenice, în existența multiformă a „răului”. Domnia Sa constată că el, „răul” persistă și se extinde în diferite ipostaze în orice mediu (social, politic, cultural, „ubiquumque lacorum” - peste tot, în tot locul)

Faptul acesta, unghiul acesta de observație, îl constataseră și romanticii, firește, la un alt nivel (Eminescu către Slavici, la Viena - „Nu vezi că răul se întinde mereu!” - cităm din memorie- Ioan Slavici în „Amintiri”). Poetul dădea însă expresie scepticismului său adânc în „Floare albastră” - „totuși este trist în lume”. Un scepticism sugerat metaforic!

Reflecțiile criticului, deseori, se voiesc schițate în „singurătate”, „în tăcere”. Sunt stări de criză și de revoltă pe care le întâlnisem, în alt context, la preromantici și ulterior la romantici (începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, perioade de afirmare și extindere a mediilor industriale, medii de înstrăinare și dezumanizare. Rousseau, citat de scriitor, prin al său Contract social, considera că omul modern este pervertit de societate și preconiza retragerea lui în natură. Eminescu va fi și el ademenit de mitul vârstei de aur, ca modalitate de retragere, de salvare a eroilor în valoroasa nuvelă „Cezara”. Un reflex târziu a unui existent mit în vechile culturi. Îl vom regăsi în poemul filosofic „Împărat și proletar” (1874): „atunci vă veți întoarce la vremile-aurite/însă cernitele albastre mi le șoptesc ades”

Nicolae Bălașa evadează însă în trecut, reflecțiile și revoltele sale raportate la tot ce dăunează spiritului și existenței actuale par să-l mențină în arii de durată. O zbatere a propriului eu între coduri etice, viciate, pulverizate în timp și concepte. Tipologii specifice!

În alt plan, în textele critice ale acestor eseuri – vom întâlni alte concepte, opinii, despre „bine și rău”, „despre mărinimie”, „libertate” și „frumos”, despre „fîresc și nefîresc”, „maniaci” și „mitocani”, despre „nemernici”. Abordându-le, criticul se dovedește același spirit justițiar. O anumită artă a portretului, un flux al înlănțuirii metaforice și voit parodice.

Figurat vorbind, Nicolae Bălașa, un pictor de moravuri și caractere, un critic neîndurător, folosind modalități proprii în realizarea fiecărui eseu. Domnia Sa continuă, într-un fel, secvențe ale unor „fiziologii literare” întâlnite la precursori (C. Negruzzi, Ion Ghica, Caragiale, Eminescu, Marin Sorescu – în proza scurtă din perioada studiilor superioare). O abordare în alt registru lirico-epic cu un pronunțat fond satiric. În fond, întregul volum se constituie într-o viabilă satiră pe care o putem situa în zona unor valori autentice.

George Sorescu.

Sarra,

o nouă viziune asupra aromanului, ca operă literară

Dotat cu o certa vocație epică, autor al câtorva volume (roman, roman-eseu, eseu, teatru), Nicolae Bălașa, doctor în filosofie stăpânește arta plăsmuirii unor destine și caractre. Am citit aceste creații-usque ad finem-până la capăt - și mi-am dat seama că, în cazul de față, d-sa nu ignoră exigențele epice.

Romanul „Sarra”, vol. I și II prezintă, în succesive tablouri, crepusculul lumii patriarhale, din satul natal, Seculeștii Doljului. Și nu numai mediile rurale, ci uneori parțial, cele citadine și exotice. Cu surparea frumoaselor tradiții la sate, vechile generații părăsesc vetrele existenței cotidiene, tinerii care le succed migrează. În consecință, putem spune că romanul „Sarra” recuperează un univers al satului, ce a dat indentiate omului, dar, în același timp, recuperează imaginea lumii contemporane, o lume amestec de timpuri și nații.

Intriga celor două romane gravitează în jurul unui personaj principal, Sarra, simbol mitic și tipologic, din textele biblice. Un prenume voluntar, întrucât prezența acestui personaj, cu evoluții, evadări și meandre psihice, trimite, cum precizăm, la un specific autohton dar și la spații și timpuri mitice.

Sarra este fiica Mariei, despărțită de profesorul universitar Dumitru Corcodel, personaj satanic. Sarra, personaj cu studii universitare, este violată de fratele Neagu Corcodel. Ea este crescută de bunici, de mamaie și de Moș Gheorghe – în Seculești, mediul copilăriei. Ulterior, călători în țară și în afară.

Nicu Bălașa cultivă în jurul Sarrei sentimentul câtorva relații-prietenii- cu Tabitha, Katy, Adam și Avi, viitorul ei soț. Totul, în diverse întâlniri și dialoguri, prilejuite de evocări și întâmplări.

Lucid, cunoscător al acestor forme de existență „modernă”, prozatorul pune sub semnul întrebării componentele falsei civilizații. Note critice privind incultura, degradarea sistemului de învățământ: mita, șantajul, plagiatul etc. Într-un cuvânt răul ce se extinde viciind caractere. (încă din 1871, la Viena, într-un dialog cu Ioan Slavici, Eminescu afirma: „nu vezi că răul se întinde mereu?!”) I. Slavici în Amintiri.

Există în romanele lui Nicolae Bălașa o anumită artă a dialogului. Dialogul, o modalitate clasică în procesul cunoașterii. Însăși personajul Sarra fascinează prin felul în care dialoghează cu lumea din jurul ei, cu mamaie, cu Moș Gheorghe, Tabitha, Avi etc., dar ea uimește și prin modalitatea cu care trece de la vorba serioasă la glumă și invers, conturând un

joc de libaj (de care a fost ocupat mult, în secolul trecut, Wittgenstein) uneori cu înțelesuri și subînțelesuri, alteori cu încărcătură filosofică, al cărui accent tinde spre concept.

Lui Nicolae Bălașa nu îi este străină nici arta portretului. Prozatorul le realizează în diverse ipostaze, deci în vari configurații. Eroii devin uneori puncte de reper în retrairi narative.

Sarra îmbină naivitatea cu dorința de cunoaștere, frumusețea cu sentimentul iubirii în voite coordonate morale. Iubirea ei pentru Avi trimite la erosul romantic. Experiența de viață și înțelepciunea, picurate în dialoguri și rustice aforisme, tind nostalgic, către structurile vechilor generații. Pe de altă parte, Sarra, ca personaj ce traversează cartea, este al Dasein-ului lui Heidegger, este „Ființa” aruncată în timpuri și lumi posibile, este universul și spiritul integrat culturilor și civilizațiilor lumii.

Romanul „Sarra”, conceptual, vădește subtile detașeri de modelele epicii clasice. Un alt unghi în actul percepției, cu intuiții nefabulate. Prozatorul deschide succesiv arii de cunoaștere și plăsmuire ficțională. Nicolae Bălașa trecând din România în Sicilia, Grecia, Italia, în Anglia etc., cu o forță a dialogului ce uimește, reușește să-și ducă personajele cu un firesc aparte, în spații culturale diferite. De acolo aduce în prezent popoare, locuri și fapte, cultură, într-un cuvânt, tot ce a avut rolul lor în dezvoltarea și conservarea spiritului universal. Destinul Sarrei, personaj central, pândit de întrebări și enigme, interesează pe cititor. El poate deveni obiect aparte în orizont exegetic.

Indrăznim să spunem că cele două volume ce conturează la nivelul unui rotund romanul „Sarra”, probabil, vor aduce o nouă viziune asupra romanului românesc, și a romanului, în general, ca operă literară.

George Sorescu

.....***.....

Justițiar, înapoi la vatra satului

Romancier și eseist, ziarist, bine stabilit în arta comunicării din mass-media românească (având și o teză de doctorat în domeniu), scriitorul Nicolae Bălașa, din Craiova, și-a adjudecat meritoriu impulsurile dialogului referențial și în teatru: vezi volumele Preț pe dispreț (2011 – 79 p.), Ziua a șasea (2012 – 61 p.), Teatru (2013 – 162 p.), Slugă la dârloagă (2014 – 74 p.).

Toate piesele componente sunt comedii cu subiecte fixate în lumea satului contemporan, cel din timpul și după dezastrul colectivizării

Punctul nodal al inspirației sale rămâne totuși satul românesc, începând cu cel în spațiul căruia s-a format – Seculești, component al comunei Bulezești, aflată la Nord de Craiova și la Vest de Râmnicu-Vâlcea.

Oricum, dealurile de foioase, de o varietate impresionantă, precum și zonele umane atât de ascunse, ciopor, de neatinse ori supuse derizoriului civilizației urbane – toate zic au făcut ca și limbajul oameilor, oarecum arhaizant, să se învârtă în cercuri concentrice pilduitoare. Cele șase cărți de poeme ale lui Marin Sorescu, denumite la La lilioci dau seamă într-un mod hotărâtor despre ce spuneam mai înainte (detalii de specialitate în cartea noastră, din 2009, două ediții, La lilioci... 6 Cărți în căutarea lui Marin Sorescu, 380 p., Craiova, Editura Sitech).

Fiind cam din aceeași tagmă apostolică a scrisului, am cunoscut îndeaproape preocupările prozatorului Nicolae Bălașa (n. 1956, 4 martie).

În schimb, eseistul se arată a fi beneficiarul preferat al studiilor sale de filosofie. Și de aici încolo începe... infuzia filosofică în toate prozele de până acum. Ingenios rămâne faptul că Profesorul știe exact când și unde să înainteze ori să se oprească în demersul narativ ofertant. Nicolae Bălașa este stăpânit aproape obsedat de luciditatea ideilor, fie a celor din antichitatea grecească, romană, fie din modernitatea europeană. De fiecare dată vrea să-și convingă ipoteticii cititori că o lectură agreată e musai să conțină informație ductilă, prezentare clară de fapte bine selectate și așezată în registre stilistice acătării. Un volum de referință – Sub semnul întrebării, 2012 – explică neliniștea purtătorului de idei până departe. A se vedea mai pe îndelete volumele Lacrimi și bani, un roman-eseu pe care l-a pus în cumpănă sau în alternativă cu cețuri peste plaiuri mioritice, precum și volumul Bani și suspine, 2014.

Așadar și eseul, de la Montaigne încoace, rămâne și pentru Nicolae Bălașa o predilectă formă de comunicare, justificând interferența filosofiei cu formele de comunicare literară (așa a fost de la 1580, când au apărut volumele de Eseuri).

Spre deosebire de ilustrul său înaintaș francez, Montaigne (1533–1592), scriitorul român deși are alte preocupări profesionale, într-ale scrisului, nu numai eseistic, și-a redimensionat rostirea justițiară, fără drept de apel, în mai toate împrejurările narrative. De aceea, lângă relatările socio-economice, văzute și trăite în satul său, i s-au adăugat orizonturile lumii, ale vieții impulsive pe care acestea i le-au deschis după ieșirea din spațiul rural. Oricât s-ar interpreta (astăzi) caducitatea de „ieri“ că acumulările cantitative duc (în timp) la salturi calitative, ea își poate verifica rezistența și prin proza dinamică, de tip obiectiv, a scriitorului Nicolae Bălașa. Ea are un punct central în zicala: uit, dar nu iert.

*În limita legilor oricărei narațiuni de nivel înalt – evaluarea estetică nu și-a micșorat cadența –, romancierul Nicolae Bălașa începându-și cariera scrisului prin romanul *Blesteme* (1995), iar în 1998, publica romanul *Pe apa sâmbetei. Pilduitoare titluri, nu e așa?!**

*Zborul spre un înalt altruist – unde relatarea și interpretarea sunt dislocate de analize psihologice și de conștiință, de factori externi, a căror rădăcină se găsește în altă parte, oricum, de întâmplare și de un cuplu conjugal – îl notifică următoarele romane: *Puntea frântă și căderea spre niciunde* (2007), *Mătăniile Alexandrei* (2008).*

*Justițiarul, de care spuneam, își completează astfel panopia comunicării în registre cu acidulări din imediata lui vecinătate, cum s-a prezentat a fi și romanul *Acvariul cu fâțe*.*

Și uite așa pe măsură ce se înaintează în vârstă se ajunge în apropierea Bibliei. Personajul Sarra iese în prim-plan și-i așine calea în plin dezmăț postmodernist în două romane (2012 și 2015).

În scrierea din 2012, pledoaria prozatorului era pentru demnitate și virtute, iar reazemul pentru convingere se găsește tot în lumea satului, Moș Gheorghe fiind fanionul acestor determinante morale, reprezentând, în particular, inteligența și înțelepciunea țăranului care a văzut și trăit multe la viața lui.

În volumul din 2012, dacă toate tonusurile... narative? – directe, indirecte, previzibile ori de subtilitate, se îndreaptă spre Moș Gheorghe și spre lumea satului în care acesta s-a zămislit și s-a format, în cel din 2015, nepoata lui, Sarra, devine femeia-bărbat. Ea poate fi caracterizată prin insistență, curaj, clarviziune, stăpânire de sine, neliniște metafizică și răsfăț comportamental până iese deasupra situațiilor critice.

În biografia ei intimă, se găsește că este un copil din flori, rodul unui abuz al universitarului Corcodel asupra mamei sale, Maria, studentă la științe economice.

Dacă mama ei și-a luat lumea în cap, plecând în spații europene, la munca de jos (în Anglia, în Grecia), numai să uite de capcanele pe care i le-a întins viața din România, Sarra crește în lumea satului, alături de bunicii ei. Este perioada acomodărilor, cu voia sau fără voia ei. Sedimentarea acestora se realizează în timp, creându-i virtuți și servituți greu de bănuț la un adolescent, mai apoi la tânără cu o educație formată pe fugă.

Subtil, ca în multe împrejurări narative, scriitorul a lăsat de la sine să se înțeleagă că nativii din asemenea categorii sunt mai dotați și mai deosebiți decât contemporanii lor, devenind învingători mai devreme sau mai târziu. Altfel cum s-ar justifica limabjul filosofic al Sarrei de la Facultatea de Științe Economice? Ba făcând și ceva pușcărie, după incestul săvârșit de fiul lui Corcodel? Aci cred că tezismul scriitorului a vrut să ia turnura deconspirării unei situații de fapt, iar mai încolo, să atragă atenția instalării unei morale precare, abjecte,

în cutare sau cutare instituție de grad universitar. Răzbunare prin scris, domnule Bălașa? Cui folosesc, Domnule, dacă legile Țării nu sunt apelate când trebuie și de cine trebuie?!

În aceeași ordine de idei, să dăm Cezarului ce este al lui și trebuie să spunem că în cele două cărți, prozatorul Nicolae Bălașa a înregistrat o panoramă luminoasă a unui personaj feminin memorabil. Dacă ar mai fi la modă sintagma femeia-bărbat – Vidra, Chiajna, Mara, Vitoria Lipan, Parasca ș.a. aș atașa-o și pe Sarra acestora, fără nicio reținere. Cu atât mai mult aș face-o, cu cât romanul este scris în întregime la persoana întâi. Canonul clasic a subiectivității și durabilității în timp rămâne inexplicabil în cazul de față. Toată scrierea se relaționează pe secvențe și prin secvențe ce se înlanțuie ca într-o păpușă de tip Matrioșka.

Cadențele ori inserțiile de tip filosofic oferite de Sarra, în mai toate împrejurările vieții ei, au punct de plecare în memorabila viață de la țară. Sarra o ia în posesie până pleacă în lume, ca după aceea să se revendice ori să se raporteze la ea de fiecare dată ca la o bibliografie irefutabilă. Rețin doar o rostire, apropiată de ceea ce aș numi filosofie de tip popular, pe care Moș Gheorghe ar fi putut-o rosti: „totul e curgere și uitare în neuitare spre ființare în vremurile ce vin și se petrec...”

După moartea lui Moș Gheorghe (să-i fi fost model lui Spiridon Popescu, dezvoltat admirabil ca sciitor, într-o teză de doctorat, sub îndrumarea lui G. Călinescu, de către Cornelia Ștefănescu la Institutul de Teorie, Critică și Istorie Literară, din București?!), mamaia Sarrei rămâne alintată de aceleași limbaje cu poncife, mereu altele. Ele devin o reală și o benefică mândrie pentru Sarra în fața oaspeților – de la Careii din Maramureș și Tabitha din Tunisia a lui Avram, din zona Dobrogei și a Caracalului, a soțului Adam (Avi).

Fiindcă prozatorul, vrând să demonstreze (!) că și satul accesează la modificările de structură ale democrației, determină pe Sarra și sateliții ei să înființeze în zonă un spațiu agroturistic, cu tot ceea ce implică acesta.

După câteva rezultate comerciale notabile, afacerea părea să aibă un viitor neașteptat de îmbietor.

Cum se apropia, peste puțin timp, Nașterea Domnului, s-a declanșat febra pregătirilor de iarnă: cu bucate alese – de la abrânzeturi și afumături (din zona Rucăr-Bran), până la frunte din zona Câmpulung, Curtea de Argeș. „Pentru pizzerie, s-au comandat măsline marinate din Sicilia”.

S-a făcut un consiliu de familie, stabilindu-se cine să meargă și cine să rămână în gospodărie, și cine să aibă grijă de Sarra, care trebuia să supravegheată, fiindcă, după cun control medical, aflase că este gravidă.

Așa că pavăza unei asemenea bucurii, cei plecați în deplasare au fost Avram (Avi, soțul Sarrei), tunisianca Tabitha, Katy din Maramureș. Maria a ezitat să-i însoțească după ce a aflat că Adam (veneticul) vrea să meargă la Craiova.

Cunoscător al tuturor obiceiurilor din satul natal, prozatorul Nicolae Bălașa strecoară toată știința acestora. Sarra este neliniștită în permanență din cauza mișcărilor dezordonate ale fătului din pântecul său. Premonițiile o pun pe jar. Toate se calmează după ce află de cumplitul accident al soțului din cauza sistemului de frânare la mașină.

După imbolduri și aluzii ale Sarrei, cât toate demersurile în aceeași direcție ale Vitoriei Lipan, Adam mărturisește că el este vinovatul, fiindcă i-a jurat lui Corcodel că îl va răzbuna.

Și uite așa, luându-și doctoratul Adam a cedat, pedepsindu-se în fața conștiinței sale.

Se cuvine să luăm în calculul evaluării întregii scrieri – confesiune de la sfârșitul cărții prin care autorul își declină situația întrebătoare a sănătății, neputând să meargă mai departe în aș încheia actuala Carte. Dar biruita gândul, vorba cronicarului, iar scriitorul Nicolae Bălașa a ieșit pe piața cărții contemporane, cursiv și fără complexe estetice. Persoana întâi a biruit și în forme de comunicare feminină, prin substituie, într-un registru veridic al rostirii în paliere.

Oricând, pentru un cercetător, fie și titrat, stilul romancierului, ca și al dramaturgului, cu atât mai mult, al eseistului filosof, se arată a fi unul al dezbaterei. Adică trimerii spre toate sursele de inspirație, dar, parcă, satul românesc, cu toate zbaterile lui întru existență, se arată în prim plan. Și cu toate trâmbițările oficiale despre democrația din România, mentalitatea oamenilor, spiritorul acceptă mai lent evoluția, progresul. După cum se exprima un francez (eseist și poet) – Vincent Teixeira (n. în 1969, la Auvergne, Saint – Flor) „locul filosofului, ca de altfel și al poetului, nu este la putere, însă ei întrușchipează gândirea liberă, prin urmare, critică:

- punerea întrebărilor despre ceea ce există;*
- zdruncinarea ordinii stabilite și a micilor noastre certitudini;*
- punerea în discuție a existenței sociale, așadar a umanului în general;*
- deschiderea de noi orizonturi;*
- crearea sensului, căci a gândi înseamnă totodată și a visa.*

Toate acestea presupun o distanțare, o „privire îndepărtată“, care lipsește canonic din societățile noastre, marcate de divertisment, urgență și prezentism.

Eseistul își încheia pledoaria din dezbaterea propusă în revista „Cultura“ (nr. 2 din 22.01. 2015, p. 28–29, citând sursa unui mare poet german care se pronunța aforistic vorbind despre

Curajul poetului că odată cu pericolul [democrației, n.n. – M.B.] sporește și ceea ce ne mântuiește.

Așa că, Domnule Nicolae Bălașa, modificarea genetică a plantelor de pe întreg pământul, nu impresionează pe locuitorii satului Seculești nici cât piuitul de pițigoi, fiindcă habitatul lui este în pădurea de foioase, unde s-au cuibărit toate gândurile (mai ales cele de taină) ale tuturor Soreștilor. La aceeași înălțime de umăr s-au adăugat și ale dumitale, de câțiva ani buni...

Deci, să ne înțelegem: vindecarea prin scris, justiția încorporată în limbajul operei tale, cred că o bănuiești ca fiind cu prelungite reverberații în timp.

Subscriu, Doamne ajută!

24 ianuarie 2015

MARIAN BARBU

SCRIITORUL DINCOLO DE VREME

-portret de la distanță-

Zodia mea, cea a Balanței, mă călăuzește ca viața să-mi rămână într-un permanent echilibru, nici spre scepticism cioranian, nici spre exaltare pașoptistă ca nația să prospere cu oricâte sacrificii s-ar produce. O asemenea mărturisire s-a ivit pentru un ceas aniversar, de 4 martie, 2016, când confratele Nicolae Bălașa, meșter iscusit, inegalabil într-ale scrisului, a găsit de cuviință să-și atragă crugul vremii pentru a-i descifra el însuși cifra 60. Căci tot atâtea trepte urcase și unchiul său, Marin Sorescu, până la consacrare. Orice-ar spune sărbătoritul nostru, de la începutul lunii lui mărțișor, apropierea cu Vărul Shakespeare este inevitabilă și ireductibilă. Ca să nu se creadă că am alunecat pe panta comparațiilor gratuite, voi spune, dintr-un început, că Marin Sorescu s-a așezat în carul de foc al Sfântului Ilie și atinge toate zodiile literaturii lumii prin care trece neîncetat. Pentru odihna gândului și sporirea acestuia, mai poposește prin Bulzeștii lui de odinioară, lăsați, din 1996, întru veșnicie, în paza nepoților săi – poeta Beatrice Silvia Sorescu și prozatorul Nicolae Bălașa. Cei doi pământeni autentifică într-un altfel zestrea scripturală a Soreștilor. În ceea ce-l privește pe Nicolae Bălașa, o fotografie de tinerețe îi trădează voința dârză, de neoprit, ca mersul vremii să i se opună. Cum zona Bulzeștilor, până departe, spre Horezu de Vâlcea și spre Tg. Jiu, este una a pădurilor falnice, fără oprire, urcând în munți și dincolo de ei, este cunoscută din timpul transhumanței(Cârcotașii, doritori de exactități, prin care să se compare, sunt rugați să-și

*asume singuri informația pe care și-o doresc). Provenind dintr-o zonă a pădurilor (Seculești), sobrietatea se află pe buzele ființei, iar ochii iscoditori devin lămpașe temerare ale drumului spre înainte. Numai părul răvășit identifică un cap încărcat de întrebări care este gata oricând să pornească în lume. Aci nu se umblă fitecum – ci îngrijit, atât la haine, cât mai ales la vorbe. Dacă haina a rămas albă, de curățenia sufletească, papionul și batista de buzunar sunt emblema de noblțe și fast ale bunei creșteri în respectul pentru civilizația urbană, dincolo de matricea satului. Plecatul la drumul facultății de filosofie, prin mulțimea de idei care i-au impulsionat gândirea tânărului din fotografie, l-au determinat să-și circumscrie inspirația satului matricial, evenimentelor care l-au convulsionat. Ele au prins aripi în primele două romane *Blesteme* (1995) și *Pe apa sâmbetei* (1997).*

Scrierile ulterioare ale prozatorului dezvăluie, într-o ascendență emoțională, trăirile sale în legătură cu Evenimentele din Decembrie '89, cu propriile-i reflecții din timpul studiilor universitare, cu situații, oameni și întâmplări din călătoriile efectuate în lume. Folosind a doua oară cuvântul lume (în limbaj filosofic, concept), mi-am creat o porțiță spre preocupările de anvergură ale scriitorului Nicolae Bălașa pe tărâmul filosofiei. Cu siguranță că pregătirea tezei de doctorat, în domeniu, la Cluj, i-a oferit nobila posibilitate de a parcurge o bibliografie înaltă de profil, trebuitoare pentru toată viața. De la anticii greci, la filosofi germani, din sec. 19, până la modernii englezi și francezi, din sec. 20, s-au impus nume, opere și semnificații. Pe acestea toate prozatorul le-a strecurat în proza lui pe calea povestirii - garanție a originalului, autenticitatea poate fi procurată din propriile-i trăiri - ca și a eseului. O breșă nobilă în scrisul lui Nicolae Bălașa a fost făcută printr-un ciclu de comedii. Ele vituperează o lume decadentă a foștilor activiști de partid, care, decăzuți, după '89, sub toate aspectele – fizicește, psihologice, ideologice, își asumă o morală contradictorie, sfârșind cu toții în lada de gunoi a istoriei.

Nicolae Bălașa, de aproape un deceniu, a devenit un gazetar internațional de temut, prin internet și facebook, tăvălind, în stânga și în dreapta, toate nedreptățile întâlnite în România și în lume. El rămâne convins că până a se ajunge la fluviul dreptății, trebuie zdrobite și desecate pârâurile nedreptății. În subsidiarul textelor sale se miră și el cum Dumnezeu se face ca în România, după ce a fost înlăturată o dictatură, nedreptățile (ca să vorbim generic) s-au înmulțit cu carul. Filosoful constată efectele, mereu păgubitoare pentru națiunea română, și mergând spre cauze, caută să le explice și să le înțeleagă el, înaintea altora. Într-o asemenea situație, Nicolae Bălașa umblă ca un iluminist, ori ca un lovinescian, bătând în conștiința fiecăruia dintre noi, a mai marilor lumii, în ultimă instanță, a mentalității, nu colective, dar individuale. Mă tem însă (formulare ... americană) că Nicolae Bălașa l-a găsit pe Diogene,

invitându-l de ziua lui să-i lumineze începutul de desprimăvărare. Cel puțin așa știm noi în România; fiindcă atunci se gândesc și ghiociei, florile pădurilor să iasă de sub zăpadă – ca să ne încânte cu frumusețea petalelor și a mirosului fremătător, în pânza vântului, coborât odihnitor în leagănul copilăriei sale. Fie ca anii care ți-au fost rezervați de Zodia Dumitale să-ți întărească spornic demnitatea profesiei și cerbicia devenirii ca scriitor.

18 ian 2016

Marian Barbu, USA

Destine Literare Canada, Anul 9, nr.73-75, ianuarie-martie 2016

ÎNTRE FICȚIUNE ȘI ADEVĂR, FOILETONUL LITERAR

*Scriitorul Nicolae Bălașa, în recenta sa carte, **Cerșetor în iadul de la poarta raiului**, Ed. Autograf MJM, Craiova, 2017, 214p., a urcat valoric până lângă Imposibila întoarcere (1971), Viața ca o pradă (1977), ale lui Marin Preda (1922 – 1980). Față de marele prozator, s-a apropiat și prin unele romane, de până acum – Blesteme (1995), Pe apa Sâmbetei (1998).*

De la următorul roman – Puntea frântă și căderea spre niciunde (2007), a început să fie mai vitriolant, iar experiența de viață, de până atunci, a căpătat mai profund patină politică, egalabilă (pe anumite porțiuni) cu cea din Delirul (1975).

Cum scriitorii sunt trăitori în epoci diferite, avantajul de viață al lui Nicolae Bălașa (n. 4 martie 1951), fiind și după 1990, deci când spiritul democrației a instalat forma liberă a exprimării, astfel încât numai talentul și organizarea acestuia a rămas în bătaia puștii ...criticii literare!

Inciziile fără anestezie în carnea unui trecut becisnic, pe care Nicolae Bălașa l-a trăit, nu pot fi uitate niciodată. Tăria spuselor lui a mai avut-o „ieri” Ion Lăncrănjan (1928 – 1991), fie în Cordovanii (1963), fie în Suferința urmașilor (1978) sau Fiul secetei (1979).

Actuala creație se dezvoltă pe propria-i biografie – de la naștere, până la actuala vârstă – în jur de 60 de ani. S-ar spune că toate cele 26 de foiletoane sunt părți consistente ale unui puzzle biografic, inimitabil și irepetabil, ale unei memorii mereu în priză.

Din capul locului, trebuie precizat că toate, dar absolut toate, sunt în stăpânirea unui bărbat care gândește... filosofic. Raporturile sale cu lumea înconjurătoare sunt mereu luminate stilistic, în funcție de vârstele pe care le traversează ori le împlinește. De aceea și limbajul

adecvat, autentismului lui până la formulări de libidou și alcov. Aș zice că întreaga operă este traversată de o filosofie a vieții unui intelectual – de ieri și de azi.

Cum foiletoanele sunt înșesate de o oralitate tranșantă, ele pot fi rostite la orice microfon, cu acoperire medie, scurtă sau lungă.

Scriitorul a atins, după apariția a 20 de opuri editoriale, știința lui déjà vu și a lui dura lex, sed lex.

Deși om de televiziune, cu un doctorat în aria comunicării, Nicolae Bălașa, ca Darie odinioară, nu și-a uitat ... Satul. A colindat peste mări și țări, dar a revenit la sat, parcă să-și urmărească, din umbră, creșterea și descreșterea... timpului socială la țăranii lui. Politica nefastă de „ieri”, care a distrus satul românesc, este blamată, mai în majoritatea scrierilor sale. România cu greu va fi despărțită de satul care a și format-o.

Scriitorul nu s-a sfiit, ca lângă filosofi consacrați ai lumii – Platon, Aristotel, Heidegger, Sf. Augustin, Karl Popper, Nietzsche, Marx să-l pună pe Hristos, și pe Nicu lui Mitroacă – atunci când se întreabă Ce este timpul ? Ba, mai mult, încercând să descifreze spusele lui Sigmund Freud, căutându-le încheietura textelor despre sex, elev fiind, mărturisește (confesiuni, na!) că a trăit cu Elena, profesoara de fizică.

Deși lumea satului îl vedea într-o partidă de căsnicie cu ... Ghița. (Este pentru prima dată când numele acesta apare în literatura noastră). Scriitorul, ca să scurteze povestirea ..., formă preferată a acestuia, a făcut-o pe Ghița să devină nevastă și să aibă și un copil. Într-un roman anterior, a zăbovit îndeajuns asupra speciei literare amintite, ca fiind apanajul întregii literaturi universale. Ba, că din primordii (cuvânt excedat de autor !), povestirea a surclasat pe celelalte sororale, devenind de sine stătătoare, în timpurile moderne (de la Renaștere încoace).

Pentru a nu se crea impresia independenței totale a foiletoanelor, Nicolae Bălașa recurge la apelative de intimitate colocvială – Dragii mei, Fraților, Oameni buni. Nu în puține cazuri, opera scriitorilor români – Ion Creangă, I.L. Caragiale, M. Sadoveanu – chiar a unchiului său Marin Sorescu – se arată binevoitoare, cu ziceri și imprecășii, care mai de care a fi colorate și folosite la ...pont. Iau în discuție două foiletoane. Primul se intitulează Despre genialul – genialilor și contextul fără context(al 15-lea). Are ca motou un citat din Ion Creangă : Nu știu alții cum sunt, dar eu când mă gândesc...

Începe cu o confesiune (cu dinți !) : Pentru toți cei ce stau cu ochii pe mine, ca pe fata mare, cu cumva să-mi provoc singur vreo desverginare, facem precizările de rigoare : am citat o jumătate de frază din Creangă și nu opera întreagă (sic ! M.B.) deși ar merita, câtă vreme mi-a umplut cu asupră de măsură viața și, în special, copilăria.

Urmează o performare hasdeană la adresa celor care, intrați în pușcărie , vor să scape cât mai repede, pentru că, vezi Doamne, au scris...Cărți. Legislația, fiindu-le permisivă, au profitat de ocazie ! Și atunci, vorba prozatorului invocat, dar ..., însă...,totuși..., orișicât... Și acum vine ghilotina à la Hasdeu: „peste noapte, s-au licențiat toți mitocanii și, una - două, mai la mititica, mai în libertate, au devenit autori de cărți, deja prea mult discutate. Că ele pot fi folosite suport la tigaia cu ouă prăjite sau la oala cu lapte, de baba nu știu care, este o altă poveste. Bani să ai, că te fac to' arășii scriitor, cât ai zice pește. Mă rog, nu vrem să generalizăm și noi ca să zicem că am zis.

A se vedea – pentru cel interesat! - mușcătura (stilistică) de crocodil, aplicată...politic și social, unor asemenea specimene de troglodiți, care ne-au infestat viața și devenirea ca atare. Atât.

Următorul episod (al 16-lea) ia în derâdere, à la Swift, însă ce fu până aci – lumea scriitorilor ... autentici, patronați de Niky, egalizați (cumva) cu ceilalți, pe unde se vor afla. De aceea, se și intitulează: Despre soutienul Ghiței și mersul cu plugușorul.

Capitolul se deschide cu un segment de proză realistă – tăierea porcului de Crăciun, obicei păstrat în satul Seculești, din comuna Bulzești, și moartea babei Rița (prin 1969). Cum tatăl, actant de bază al cărții, întrebând bătrâna despre ... viitorul ei, hotărăște sacrificare animalului, că n-are de gând să dea ortul popii. Muribunda dă un răspuns în doi peri, specific limbajului din zonă. Și prin extrapolare, specific țăranimii din această parte de țară.

-Mamaie, ia zii, mori sau ce faci? Că aș tăia porcul !(...)

- Taie-l, mamă, taie-l , că o să văd eu încotro !...

Când oamenii se ocupau de „aranjatul” animalului, baba murea în liniște, cu tot ceea ce își pregătise de cu seară.

Prozatorul Nicolae Bălașa acoperă, prin această scenă, simplitatea vieții de la țară, din satele de veche tradiție românească. Viața ... celorlalți își continuă ceremoniile sau ritualurile (vorba lui Marin Sorescu – hazu și necazu).

Cartea este împânzită la tot pasul de poncife politice – libertatea de a spune este imperturbabilă în toată scriitura. Personajele sunt de marcă, fie și atunci când,nu par inventate de autor ori poreclite de acesta. Oricum, fac deliciul ineditului: Rița lui Făsui, Ghioace, Foaca lui Focu, Jița lui Pătru, Cioacă, Chirțu, Fane al Dinii, Dragu din Drăguleasa, Iulica lui Făsui, Lulea (din Prejoi), Nicu lu'Mitroacă, Deșcă, Horhoană, Tropăneață, Marița de la Moară.(Despre ultimul personaj, avem un poem de la Marin Sorescu în vol. La Lilieci. Dendată ce personajul apare la amândoi scriitorii, cu aceleași tabieturi, înseamnă că ea a existat ca atare și a intrat în analele satului ca un om sucit, ca o fință de fast proverbial).

Contra unei asemenea autenticități personagiale, i-aș opune „personajele” inventate tendențios, cu bătaie sarcastică imediată: Scârță, Ștepârță, Lulescu, Ghecurcu, Mitulalitră, Prepuță (...), Turbați, Țârdei Joiține, Cacavele și alți rahați împăiați (mulți, nu glumă !), o să vorbim mai pe îndelete în viitor.

Un avertisment dur, imprescriptibil: Până atunci, nu uitați că ei sunt încă duhoarea timpului. Put din cap până-n picioare a bodegă și poșircă (...). Mai ales când umblă bățoși prin urbe, filosofând, acum și fără dinți, despre cum că ar fi fost la vremea lor ca telectualii desăvârșiți. Aiureli ! La un adică, ei(că doar la asta se pricep) și acum ar fi dispuși cu „să trăiți tovarășe Lenin, te slăvim, partid iubit...”.

Din când în când, îndrăgostitul din el, autorul, face tumbe poetice, vibrând de grație și originalitate. Lăsând astfel în urmă pe scriitorul sobru și ponciș, încât îți vine greu să crezi că în același ghem epic se află și un fir liric. (Măine – poimăine vom citi și un volum de poezii al incitantului prozator Nicolae Bălașa).

Citește cu mare încordare biletul lăsat de Elena, în garsoniera ei după plecarea sa în Egipt: în baie, pe etajeră, lângă oglindă : Dragul meu, o să-mi fie tare dor de tine. Ai rămas singur în locul în care latră doar javrele. N-ai să poți rezista în aceste condiții. Să ai mare grijă ! A ta Elena.

Și acum, textul poetic :

A sfârșit iarăși inima în mine. Atunci am bănuir pentru prima dată că Elena a fugit din țară. Am ieșit în balcon și am cernut cerul. Jos, spre mine, un fel de fulgi de nea, în gândurile mele, doar urmele Elenei. În juru-mi , la tot pasul, Omul Nou – Supraom, nemernicul, miez al sculii, sulii !

Scriitorul , de acum școlit, și ajuns la oraș într-o anume funcție, trece la o proză memorialistică, în care viața țaranului ocupă principalul loc. Și iarăși un foileton al cărui titlu este de departe de sorginte filosofică: Despre nebunia vremurilor și pierderea de sine.

La urma - urmei, Nicolae Bălașa reiterează ipoteza blagiană că veșnicia s-a născut la sat. Lângă ideea lui Marin Sorescu, nu numai dn ciclul La Lilieci, că satul este păstrător al tezaurului folcloric, prozatorul de astăzi, prin întregul său discurs epic – aflat în atâtea repere narrative de până acum – nu poate fi contrafăcut ori transformat în atâtea mutații orășenești. Țăranii au fost cei mai necăjiți și manipulați de toate regimurile și de toți activiștii, care slujeau cauza. Autorul , ca personaj constată nu prea târziu ca să răzbești, musai să te pui în jug cu dracu ! Elena spunea ca Marin Sorescu că „ieșirea-i prin cer”.

*Uitându-se în oglinda timpului scurs și la meandrele timpului, Nicolae Bălașa mărturisește : **Regimul îmi dăduse sentimentul de putere și mă înjugase fără să vreau.***

Conștient sau nu, eram la tot pasul , aceeași slugă ca oricare alta, în iadul de dinaintea raiului făgăduit de către Cel de Sus.

Vreme trece, vreme vine, vorba poetului.

Deși în mare măsură, acțiunea (atâta câtă este, slujind ideea desfășurată în respectivul foileton) este plasată în Bulzești și împrejurimi, rotindu-se după voia autorului și scopul pe care și l-a arborat, lipsesc regionalismele sau cuvintele neaoșe, vechi. Întâlnim totuși câteva, dar mă tem că sunt consemnate în vreun glosar regional : rânză, paliu, troacă, sadină, târș; plaivas și chichineață – deși cu o arie de circulație mai restrânsă, sunt prea bine cunoscute, fiind pe cale de dispariție, și de a intra în rândul arhaismelor.

Cum stă bine unei proze, cantonate în mediul sătesc, să existe și ziceri populare ori formulări în dungă. Iată câteva :

- . averea poporului era averea lor, a activiștilor (...) pierdere de vreme și vânare de vânt.*
- . de astăzi până ieri.*
- . de aici, până dincolo.*
- . dă-o încolo de școală, s-o ungem cu untură și s-o mănânce câinii.*
- . [ieri] pogoanele și salbele măritau slutele.*

O observație literară care induce un tragism stăpânit. Iat-o cum o formulează prozatorul ca un reporter de la fața locului : Țăranul stă cu coșciugul în pod sau pe capul prispei și își urează singur, drum bun.

Cartea în totalitatea ei este o frumoasă și antrenantă scriitură gen matroșcă, cu un stil oral ardent. O expunere de „n” motive din realitatea imediată care au legături nebănuite cu biografia autorului, căci întreg discursul este rostit la persoana întâi. Filosofic vorbind, doar autorul are și studii în domeniu! Și, extrapolând în consens, omul, ființă socială, cu voia sau fără voia lui, a devenit animal politic.

*Scriitorul Nicolae Bălașa și-a asumat acest regim, fie și experimental, și ne-a dat un **Bildungsroman** de o mare frumusețe eseistică.*

Marian Barbu

15 – 25 octombrie 2017
